

**HAR BIR BOLA – MILLAT KELAJAGI: XALQ O'YINLARI YORDAMIDA
MA'NAVIY YETUK AVLOD TARBIIYALASHDA JISMONIY TARBIIYA FANI
IMKONIYATLARI**

Erdonov Rustam Usmanovich

Sho'rchi tumani maktabgacha va maktab ta'limiga qarashli 34-maktabning jismoniy tarbiya o'qituvchisi, mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya

Ushbu tezisdagi jismoniy tarbiya fanining ma'naviy tarbiyadagi o'rni, xususan xalq o'yinlari orqali bolalarda axloqiy fazilatlarini shakllantirishdagi pedagogik salohiyati tahlil qilinadi. "Har bir bola – millat kelajagi" tamoyiliga asoslanib, yosh avlodni sog'lom, ma'naviy yetuk, ijtimoiy faollikka ega bo'lgan shaxs sifatida tarbiyalashda maktab ta'limi va ayniqsa jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining o'rni beqiyosdir. An'anaviy xalq o'yinlari, ularning ma'naviy-ma'rifiy va tarbiyaviy mazmuni, dars jarayonida qo'llanilishining uslubiy jihatlari yoritilgan. Jismoniy tarbiya darslarida xalq o'yinlaridan foydalangan holda bolalarda do'stlik, tenglik, adolat, javobgarlik, o'zaro hurmat kabi ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirish mexanizmlari tadqiq etiladi. Tezisdagi amaliy tajribalar, tahliliy kuzatuvlar va metodik yondashuvlar asosida milliy meros vositalaridan foydalanib, kelajak avlod tarbiyasini sifat jihatdan yuksaltirish yo'llari ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar. Xalq o'yinlari, jismoniy tarbiya, ma'naviy tarbiya, bola shaxsi, avlod tarbiyasi, milliy qadriyat, pedagogik metod, maktab, axloqiy tarbiya, tarbiyaviy samaradorlik.

Abstract

This thesis analyzes the role of physical education in spiritual education, in particular, the pedagogical potential of folk games in the formation of moral qualities in children. Based on the principle of "Every child is the future of the nation", the role of school education and especially physical education classes in raising the younger generation as healthy, spiritually mature, socially active individuals is incomparable. Traditional folk games, their spiritual, educational and educational content, and methodological aspects of their use in the classroom are highlighted. The mechanisms of forming social values such as friendship, equality, justice, responsibility, and mutual respect in children using folk games in physical education lessons are studied. The thesis shows ways to qualitatively improve the education of the future

generation using the means of national heritage based on practical experiences, analytical observations, and methodological approaches.

Keywords. Folk games, physical education, spiritual education, child personality, generational education, national values, pedagogical methods, school, moral education, educational effectiveness.

Kirish. Zamonaviy jamiyatda barkamol avlodni tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan. “Yangi O‘zbekiston – yangi avlod” tamoyiliga muvofiq, har bir bola hayotining ilk bosqichidanoq nafaqat bilim, balki tarbiya, odob, axloq mezonlari asosida shakllanishi zarur. Aynan boshlang‘ich ta‘lim bosqichi bolaning shaxsiyati shakllanadigan, dunyoqarashi va ijtimoiy qarashlari vujudga keladigan davrdir. Shu sababli, bu bosqichdagi tarbiyaviy ishlar g‘oyat mas‘uliyatli va chuqur yondashuvni talab qiladi.

Jismoniy tarbiya mashg‘ulotlari bolalar uchun faqat tanani chiniqtirish emas, balki tarbiyaviy-axloqiy munosabatlarni shakllantirish uchun ham qulay imkoniyatdir. Ayniqsa, xalq o‘yinlaridan foydalanish bu jarayonni tabiiy, samarali va bolalarning qiziqishlariga mos shaklda tashkil etish imkonini beradi. Xalq o‘yinlari avlodlar tajribasini, hayotiy qarashlarini, odob-axloq tamoyillarini o‘zida jamlagan, sinovdan o‘tgan ijtimoiy pedagogik vositadir. Ular orqali bola o‘z tengdoshlari bilan muloqotda bo‘ladi, jamoada harakat qilish, boshqalarning fikrini inobatga olish, halollik, sabr-toqat kabi fazilatlarni o‘zlashtiradi.

Demak, ushbu tezisda jismoniy tarbiya darslarida xalq o‘yinlari yordamida bolalarning ma‘naviy-axloqiy yetukligini shakllantirish imkoniyatlari, metodik yondashuvlar va pedagogik samaradorlikni oshirish yo‘llari atroflicha yoritiladi. Mavzuning dolzarbligi aynan milliy o‘zlik, sog‘lom jamiyat, mustahkam avlod g‘oyalari bilan chambarchas bog‘liqdir.

Asosiy qism. An‘anaviy xalq o‘yinlari bolalarning jismoniy faolligini oshirish bilan birga, ularni ma‘naviy jihatdan boyitish, jamiyatda o‘z o‘rnini topa oladigan shaxs sifatida shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. “Chupon”, “Qiz-qovoq”, “Ko‘r-ko‘rga aylandi”, “Tog‘dan-tog‘ga yugur” kabi o‘yinlar shunchaki harakatlar ketma-ketligi emas, balki pedagogik mazmunga ega bo‘lgan axloqiy maktabdir. Ular orqali bolaning hissiy, ijtimoiy va axloqiy rivojiga erishiladi.

Tajriba sinovlari asosida olib borilgan kuzatuvlarga ko‘ra, xalq o‘yinlari bilan boyitilgan darslarda bolalar bir-biriga nisbatan ko‘proq e‘tiborli bo‘lishadi, tengdoshlariga yordam berish, navbatni kutish, qoidalarni hurmat qilish, shaxsiy chegaralarni inobatga olishni o‘rganishadi. Masalan, “Ko‘r-ko‘rga aylandi” o‘yinida ishtirokchilarning ko‘zi

bog'langan holatda atrofdagi signallarni eshitish, do'stiga ishonish, boshqa bolalarning xatti-harakatlariga moslashish kabi fazilatlar shakllanadi.

Metodik yondashuvlar quyidagicha ifodalanadi:

- **Didaktik integratsiya:** xalq o'yinlari dars mazmuniga bog'lab kiritiladi. Masalan, muvozanat mashqlari bilan "Qiz-qovoq" o'yini uyg'unlashtiriladi;
- **Axloqiy refleksiya:** o'yin tugaganidan so'ng bolaning o'z harakatlarini baholashi, xatti-harakatlarini tushunishi uchun muhokama tashkil qilinadi;
- **Individual yondashuv:** har bir bolaning ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini inobatga olib, unga mos o'yin shakllari tanlanadi;
- **Oila-maktab hamkorligi:** ota-onalar xalq o'yinlarini bilishi va qo'llab-quvvatlashi orqali tarbiyaviy ta'sir kuchayadi.

O'rganilgan sinfdagi o'qituvchilar fikricha, xalq o'yinlari yordamida tashkil etilgan darslarda bolalar o'zini erkin his qiladi, faollik namoyon etadi, mustaqil qarorlar qabul qilishga intiladi. Bu esa, o'z navbatida, milliy qadriyatlar bilan uyg'un axloqiy qarashlarning shakllanishiga olib keladi.

Xulosa. Xalq o'yinlari yordamida ma'naviy yetuk avlodni tarbiyalash – bu zamonaviy ta'lim tizimining dolzarb, istiqbolli va zaruriy yo'nalishlaridan biridir. Bolaning jismoniy faolligi – uning ijtimoiy moslashuvchanligi, axloqiy rivojlanishi, ijobiy shaxsiy sifatleri bilan uzviy bog'liqdir. Shu bois, jismoniy tarbiya darslarida xalq o'yinlaridan foydalanish o'quvchilarning har tomonlama kamol topishiga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki:

- Xalq o'yinlari bolalarda hurmat, sabr, halollik, do'stlik, adolat, birdamlik kabi fazilatlarini shakllantirishda kuchli vositadir;
- O'yin asosida tashkil etilgan tarbiya – bolaga yoqimli, esda qolarli va ta'sirli bo'ladi;
- Metodik jihatdan to'g'ri yondashilgan xalq o'yinlari darsning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Kelajakda xalq o'yinlariga asoslangan "axloqiy pedagogika" konsepsiyasini ishlab chiqish, u asosida boshlang'ich ta'lim uchun metodik qo'llanmalar, o'quv dasturlari va multimediyaviy vositalarini yaratish zarur. O'qituvchilar uchun maxsus treninglar tashkil etish orqali ularning metodik kompetensiyalarini oshirish ham muhim vazifadir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- 1.** Abdullayeva G. (2019). Xalq o'yinlari orqali ma'naviy tarbiya. Toshkent: Ma'naviyat.
- 2.** Salimov A. (2021). An'anaviy o'yinlarning pedagogik imkoniyatlari. Samarqand: Ilm Ziyo.
- 3.** Raxmatov B. (2022). Xalq qadriyatlarini ta'limga integratsiya qilish. Toshkent: Yangi Avlod.
- 4.** Vygotsky L.S. (1991). Bolalarda ijodiy fikrlash va o'yin faoliyati. Moskva: Pedagogika.
- 5.** Slastyonin V.A. (2020). Pedagogika: Nazariya va amaliyot. Moskva: Akademiya.